

Az isztriai olívaolaj gyártás rejteltelmei –Római kori Laecanius amphorák régészeti és archeometriai szemmel (Kr.e. I. század közepétől – Kr.u. II. század végéig)

Bezeczky Tamás

Régészeti áttekintés

A római kori írott források (Plinius NH, Matialis, Pausanias, Cassiodorus) nagyon jó minőségűnek tartották az isztriai olívaolajat. Ezt az olajat Augustus korától jelentős mennyiségben exportálták Gallia Cisalpina, Raetia, Noricum és Pannonia területére egészen Hadrianus koráig. Az Isztriai félsziget egyik legismertebb termelője a Laecanius család volt. A termelés a fažanai és a Brijuni szigetén talált villákban folyt. Az olaj szállításához használt Dressel 6B típusú amphorákat, egy modern település, Fažana területén feltárt műhelyben készítették. Az amphorákat minden esetben két bélyeggel jelölték meg a peremükön. Középen a tulajdonos, az egyik fül fölött pedig a villicus vagy műhelyvezető bélyege szerepelt. Kr.u. 78-ban kihalt a család, a birtokot Vespasianus császár veszi át. Tovább folytatják a termelést egészen a 2. század első harmadáig. Hadriánus uralkodása alatt készült az utolsó Dressel 6B amphora. Ebben az időben az egész Isztrián, talán a rossz idő miatt, az olajfák egy része elfagyott vagy más eddig ismeretlen okok miatt elpusztult és a termelők nem voltak képesek elegendő olívaolajat szállítani a hagyományos piacakra. Ettől kezdve baeticai olajjal látták el a provinciákat, amit Dressel 20 amphorákban szállítottak. A Kr. u. 2. század utolsó harmadában ismét elegendő mennyiségű olaj állt rendelkezésre és M. Aurelius Iustus kísérletet tett a piacok visszahódítására. Ezzel párhuzamosan a 2. században elkezdtek kisméretű amphorákat is készíteni a fažanai műhelyben, melyekben halmártást szállítottak.

Szakmány György

Archeometriai alapok, módszerek

A kerámiák mesterséges metamorf (metaüledékes) kőzetek. Természetes anyagokból állnak, amelyet nagy hőmérsékleten de viszonylag rövid idő alatt kiégetnek.

Az előadás részletesen áttekinti a kerámiák archeometriai vizsgálatát során használatos alapvető módszereket, különös tekintettel azokra, amelyeket a Dressel 6B amphorák és potenciális nyersanyagaik feldolgozása során alkalmaztunk (vékonycsiszolatos petrográfia, elektronmikroszkópos SEM-EDX mérés, mikromineralógia, kémiai elemzések). Kitérünk a vizsgálatokból kapott eredmények értelmezésére, illetve az azokból levonható következtetések lehetőségeire.

Józsa Sándor – Szakmány György – Obbágy Gabriella - Bendő Zsolt – Heinrich Taubald – Véninger Péter

Az isztriai amphorák vizsgálati eredményei

Az isztriai amphorák archeometriai vizsgálatának kettős célja volt. Elsősorban az amphorák nyersanyagának pontos megismerését, a forráskőzetek azonosítását és a lehetséges nyersanyag beszerzési helyek behatárolását tűztük ki feladatul. Ezen kívül szerettük volna jobban megismerni a fažanai amphora gyártás technológiáját, műszaki körülményeit.

Vizsgálati eredményeinket az általunk alkalmazott módszerek elvégzésének sorrendjében mutatjuk be.

1. A Dressel 6B amphorák részletes makropetrográfiája, 2. Az amphorák átnézetes mikropetrográfiája, 3. Egyéb cserépanyagok átnézetes mikropetrográfiája, 4. Fazekas ismeretek alkalmazása 5. Lehetséges nyersanyagok részletes mikropetrográfiája, 6. Az amphorák és a lehetséges nyersanyagok részletes összehasonlító mikropetrográfiája, 7. Összehasonlító mikromineralógia, 8. SEM-EDX elemzés, 9. Kémiai elemzések.

Munkánk során egyértelművé vált, hogy a mélyreható, részletekbe menő polarizációs mikroszkópi összehasonlító vizsgálat segítségével igen nagy pontossággal megállapítható, milyen kőzetfajták alkothatták az isztriai amphorák nyersanyagát. A lehetséges nyersanyagok gyakorlati alkalmazhatóságát és az összetételükből levonható gyakorlati következtetéseket fazekas kísérletekkel állapítottuk meg. A nyersanyag összetevőinek keverési arányát a nehézasvány és kémiai vizsgálatokból lehet pontosabban megállapítani. Az alapanyag égetés során elszenvedett szöveti és ásványos összetételi változásainak egyes állomásait az elektronmikroszkópos vizsgálatokkal lehetett legjobban megfigyelni.